

УДК 336

<https://doi.org/10.31713/ve4202425>

JEL: M20

Скаковська С. С. [1; ORCID ID: 0000-0002-3415-9613],

к.е.н., доцент,

Трусик М. Ю. [1; ORCID ID: 0009-0004-0223-0288],

к.е.н., старший викладач,

Кожарко О. В. [1; ORCID ID: 0009-0005-9489-7588],

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня

¹Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ФУНКЦІОНУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДЬОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Малий та середній бізнес – це головні провідники економічного зростання та інноваційної діяльності, що особливо важливо для України у воєнний період. В умовах цифровізації та діджиталізації такі підприємства працюють в адаптативному режимі та мають можливість прискорювати своє відновлення й модернізацію, пройти повний апгрейд, застосовуючи сучасні технології і адаптуючись до нових ринкових умов. Аналіз цього дослідження полягає у його практичній цінності вносити конкретні пропозиції для зацікавленого кола осіб, в тому числі: політиків, підприємців та інших учасників бізнес-середовища щодо ефективного використання малого та середнього бізнесу в період воєнного стану.

Ключові слова: збитки інфраструктури; інноваційна діяльність; залучення інвестицій; державна підтримка; стратегії розвитку підприємництва.

Вступ. Одним із основних показників економічного потенціалу України є бізнес із притаманним йому впливом на всі сфери життя суспільства. Індикатором стійкості та процвітання країни для забезпечення економічної міцності є його розвиток та стабільність. Але протягом воєнного стану вітчизняний бізнес страждає від наслідків повномасштабного вторгнення. Тому аналіз та оцінка функціонування малого та середнього бізнесу в умовах воєнного стану є надзвичайно актуальною темою, що як предмет дослідження має безліч важливих елементів. З огляду економіки, воєнний стан – це насамперед непередбачуваний, нерегульований та складний період, який негативно впливає як на розвиток суспільства, так і на економічну ситуацію в країні в цілому. Україна, яка має величезний потенціал в питаннях бізнесу та вирізняється динамічним

підприємницьким духом, на жаль, сьогодні стикається з безпрецедентними викликами воєнного стану та його руйнівними наслідками. В складних умовах бізнесмени та підприємці, а також компанії та підприємства зіштовхуються з непередбачуваними ризиками та загрозами, що вимагають негайної реакції, інноваційних рішень та державної підтримки. Прогнозуючи майбутнє бізнесу в нашій країні, ми розуміємо, що значною мірою воно залежить від того, наскільки наш бізнес зможе подолати ці виклики та пристосуватись до нових змін та реалій. Ухвалені рішення протягом цього періоду можуть суттєво вплинути на подальший напрям розвитку і бізнесу і країни в цілому. Вивчати та досліджувати стан бізнесу в умовах війни є своєчасним та важливим завданням, що дасть нам можливість розуміти, відслідковувати та моніторити вплив воєнних дій на країну в цілому, економіку та підприємницьку діяльність зокрема. Такий підхід дозволить віднайти та усунути наявні проблеми та перешкоди, створені новими умовами існування, з якими стикаються бізнесмени та суб'єкти господарювання, а також створити умови для подолання та перезавантаження старих неактуальних потужностей для подальшого успішного та сталого соціально-економічного росту країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значна кількість публікацій на сьогодні присвячена тематиці економічних негараздів, пов'язаних з перебуванням нашої країни в умовах війни, і це дуже актуально, враховуючи той факт, що ми потребуємо дослідити, проаналізувати та розглянути функціонування суб'єктів бізнесу та господарюючих суб'єктів.

Нам необхідно зосередитись та визначитись в систематичному аналізі тенденцій розвитку бізнесу в складних непередбачуваних і нестабільних воєнних умовах та знайти шляхи пристосування до них.

Основні тенденції функціонування бізнесу в умовах воєнного стану, інструменти та методи його підтримки проаналізувала у своєму дослідженні Т. О. Мурована [1].

Є. В. Редзюк оцінює у своїй роботі стан бізнес-активності українських підприємств під впливом воєнних дій; проводить факторний аналіз вітчизняного бізнес-середовища для виявлення його потенціалу та причин гальмування; на основі виявлених даних і передового світового досвіду пропонує низку покращень і пропозицій з удосконалення й сталого розвитку бізнес-активності в Україні [2].

О. О. Більовська та Р. Г. Майстро наводять перелік державних дерегуляційних заходів з підтримки підприємницької діяльності в Україні в умовах воєнного стану [3].

Ще одне дослідження щодо проблем ведення бізнесу в Україні під час війни проводять М. О. Сулима та О. О. Казак [4].

Окремо слід виділити дослідження, які присвячено стану та проблемам розвитку в цілому економіки України під час воєнного стану.

Так, О. Москаленко здійснює аналіз викликів українській економіці та суспільству в умовах пандемії та збройної агресії [5].

Інша група авторів Золотова О., Іванова В., Симак Д., Кудінов О., Славута О. [6] проводить системний аналіз основних чинників зниження економічних показників від початку повномасштабного вторгнення та окреслює засоби й механізми подолання економічної кризи, зокрема й шляхом ухвалення дієвих державних рішень.

Автори О. Черниш, Ю. Курилюк, В. Коломієць, Н. Томчук-Пономаренко та А. Савчук у своєму дослідженні також наводять стратегічні орієнтири відновлення вітчизняної економіки у післявоєнний період [7].

Мета статті – визначення сучасного стану вітчизняного бізнесу, аналіз та оцінка функціонування малого та середнього бізнесу в умовах повномасштабної російської збройної агресії проти України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Малі та середні підприємства (МСП) в Україні є однією з рушійних сил економічного розвитку. До російської окупації на МСП припадало 75% зайнятості. Частка МСП у зайнятості та загальному товарообігу наближається до рівня розвинених країн і становить 73% та 63% відповідно. Тому важливо проаналізувати фактори, що негативно впливають на розвиток МСП в країні, та розробити стратегії підтримки цього сегменту в нових умовах.

Війна принесла серйозні виклики українському бізнесу. Багато підприємств були змушені закрити і перенести свої офіси та виробничі потужності. Як наслідок, значно скоротилися замовлення, запаси та обсяги виробництва.

Малий та середній бізнес є більш вразливим до раптових подій, ніж великі підприємства. Маючи набагато менше готівки в касі та обмежений доступ до додаткового фінансування, вони гостро відреагували на кризу, пов'язану з повномасштабним збройним вторгненням, і значна частина з них припинила свою діяльність (81% великих підприємств (494 з 610) продовжували працювати у 2022

році, порівняно з 68% МСП (261 з 370 224) 430 компаній продовжили свою діяльність).

Згідно з цими результатами, 31,7% підприємств повністю або майже повністю припинили свою діяльність у 2022 році, а ще 21,1% МСП – за перші п'ять місяців 2023 року.

Однак з часом та завдяки інноваціям МСП адаптуються до змін та трансформують свої бізнес-процеси для подолання внутрішніх та зовнішніх викликів.

Якщо простежити динаміку в цілому, то 2014 рік був складним періодом для бізнесу після подій на сході України, у 2019 році ситуація покращилася, а 2021 рік став найсприятливішим для МСП в країні. Однак, незважаючи на загальну тенденцію до зниження, 8,9% підприємств продемонстрували збільшення обсягів роботи у 2022 році порівняно з довоєнним періодом, а 8,0% підприємств досягли рівня 2021 року.

Згідно з індексом ділової активності UBI (Ukrainian Business Index), станом на червень 2023 року індекс становив 35,34 зі 100 балів [2]; порівняно з квітнем 2023 року (34,03) та вереснем 2022 року (33,9) індекс продемонстрував незначне зростання.

Тим не менш, на кінець липня 2022 року темпи реєстрації нового бізнесу зросли на 63% порівняно з аналогічним періодом 2021 року. За чотири місяці після війни було зареєстровано 80 121 бізнес-організацію, 85% з яких – ФОП. Спрощені процедури реєстрації та податкові пільги також сприяли популярності ФОПів, що є ще однією перевагою у воєнний час.

У першій половині 2023 року створення нових підприємств значно зросло: загальна кількість реєстрацій перевищила 134 000. Це майже на 70% більше ніж загальна кількість нових форм власності, зареєстрованих у 2022 році. Хоча структура популярних видів економічної діяльності залишилася стабільною: перше місце посіла роздрібна торгівля, яку в першому півріччі 2023 року обрали понад 38 000 українців; комп'ютерне програмування, консалтинг та пов'язані з ним види діяльності посідають друге місце і залишаються дуже популярними (вже створено 12 000 підприємств).

Незважаючи на державну підтримку, для МСП все ще існують невирішені проблеми, які є найбільшими перешкодами на шляху до ефективної діяльності: Непередбачувана ситуація в Україні, відсутність грантових програм, оголошених урядом, логістичні затримки на кордоні, кіберінциденти, перешкоди з боку контролюючих та фінансових органів, зростання цін на сировину, руйнування виробничих потужностей та інфраструктури; проблеми,

спричинені перебоями в електро-, водо- та тепlopостачанні, труднощі з підбором кваліфікованих кадрів та їх дефіцит через мобілізацію, фінансові труднощі, недостатня кількість платоспроможних клієнтів в Україні, зростання транспортних витрат. Головною проблемою у 2023 році та головною загрозою у 2024 році є повне відключення електроенергії. Більшість підприємств встановила додаткові джерела живлення, а деякі – змінили графік роботи. Внаслідок відключень електроенергії підприємства втратили значну частину загального робочого часу. Відключення електроенергії суттєво вплинуло на енергоємні галузі, такі як металургія, хімічна промисловість та машинобудування. Крім того, відключення електроенергії спричинили затримки з перезапуском деяких галузей харчової промисловості, таких як молочна та м'ясна промисловість. Більшість підприємств швидко відреагували на перебої в електропостачанні та зв'язку, зазнавши додаткових витрат. Підприємцям довелося пристосовуватися до програми відключення електроенергії, наприклад, працювати вночі. Деякі підприємства, однак, були змушені закритися, оскільки не могли дозволити собі придбати обладнання, необхідне для автономної роботи.

В умовах збройного конфлікту особливо важливими є страхування воєнних ризиків та спрощення регуляторних вимог для МСП. Необхідно шукати нові способи взаємодії з клієнтами та проводити ретельний аналіз, щоб зрозуміти рушійні сили та очікування, вивчати закономірності, цільові групи та оцінювати їх ефективність.

Висновки. За результатами проведених досліджень, ми з'ясували що в умовах повномасштабної війни бізнес малих та середніх підприємств стикається з непередбачуваними важкими та складними викликами і проблемами, які потребують негайного, виваженого, об'єктивного та цілеспрямованого вирішення. Ставлення до економічної сфери під впливом війни вимагає швидкого реагування на всі зміни та перешкоди, які виникають на шляху до ефективної діяльності в інтересах країни. Реагування та впорядкованих дій слід чекати від уряду, бізнес-спільноти, громадськості та міжнародних партнерів, адже майбутнє країни залежить від спільних зусиль.

Основними проблемами та перешкодами, які впливають на український бізнес, є зниження попиту на ринку, недостатність

доступу до фінансових ресурсів, фінансова нестабільність, підвищені ризики та втрати.

Особливої підтримки та пристосування до нових реалій життя в період війни, забезпечення ліквідності та платоспроможності, а також розвитку інноваційних стратегій потребують підприємства малого та середнього бізнесу.

Існує достатня кількість зусиль, направлених на підтримку українського бізнесу, а також шляхів для вирішення поточних проблем.

Програми фінансової підтримки важливо реалізувати комплексно, а саме: необхідна розробка спеціальних програм для малих і середніх підприємств, участь в державних грантах, надання податкових стимулів та пільг, застосування інноваційних проєктів, залучення інвестицій у нові галузі, особливо варто звернути увагу на підприємства промислового виробництва, для яких держава подбала створити задовільні умови. На сьогодні всі ці заходи та пропозиції сприятимуть стимулюванню економічного зростання. Маючи надію на середньострокову перспективу на майбутнє, передбачаємо необхідність запровадження певних реформ для покращення бізнес-простору, підвищення конкурентоспроможності та стимулювання експорту й імпорту. Важливим аспектом є мотивація та підвищення знань співробітників через освіту та навчання, сприяючи розвитку адаптивних навичок для працівників та бізнесменів.

Український бізнес повинен поєднувати способи комунікацій через активне партнерство між урядом, бізнесом, громадянським суспільством, а також здатність адаптуватися до нових реалій, постійного пошуку інноваційних рішень, що сприятимуть відновленню та зміцненню українського бізнесу в період війни.

Звісно наявні дослідження мають певні обмеження, пов'язані з недостатнім обсягом офіційної статистичної інформації за 2022–2023 рр., яка б дозволила більш повноцінно підійти до питань, що нас хвилюють, надати можливість ґрунтовно аналізувати сучасний стан бізнес-середовища та на основі досконалого вивчення ситуації зробити ґрунтовні висновки про наявність позитивних чи негативних аспектів його розвитку в умовах воєнного стану. Незважаючи на ці недоліки інформування, розроблені рекомендації та частково впроваджені заходи тільки посилили дію інструментів та кроки стимулювання розвитку бізнесу України, які мають практичний характер, а їх імплементація може покращити стан бізнес-середовища. Тематикою подальших досліджень є аналіз та оцінка функціонування малого та середнього бізнесу в умовах війни,

282

вивчення окремих інструментів для створення сприятливого бізнес-клімату в нашій країні та визначення відповідальних за їх імплементацію суб'єктів з метою полегшення та зацікавлення суб'єктів господарювання та бізнес-структур з формування ефективної державної економічної політики в умовах повномасштабної війни.

1. Мурована Т. О. Вітчизняне підприємництво в умовах воєнного стану: основні тенденції та методи підтримки. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 47. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-49>.
2. Редзюк Є. В. Стан, проблеми і чинники гальмування розвитку бізнес-активності в Україні. *Стратегія економічного розвитку України*. 2022. Вип. 51. С. 35–49. <https://doi.org/10.33111/sedu.2022.51.035.049>.
3. Більовська О., Майстро Р. Особливості підприємницької діяльності в умовах воєнного стану в Україні. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Економічні науки*. 2023. № 2. С. 50–54. <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2023.2.50>.
4. Казак О. О., Сулима М. О. Трансформація бізнесу в Україні за рік війни. *Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій*. 2023. № 1(11). С. 140–150. <https://doi.org/10.32750/2023-0111>.
5. Москаленко О. Як пост-пандемічна економіка трансформується в повоєнну в Україні: виклики для економічної політики та суспільства? *Bezpieczny Bank*. 2022. № 86 (1). С. 9–32. <https://doi.org/10.26354/bb.1.1.86.2022>.
6. Золотова О., Іванова В., Симак Д., Кудінов О., Славута О. Економіка під час воєнного стану: проблеми й шляхи подолання кризи (український досвід). *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2023. № 3(50). С. 265–281. <https://doi.org/10.55643/fcapter.3.50.2023.4076>.
7. Черниш О., Курилюк Ю., Коломієць В., Томчук-Пономаренко Н., Савчук А. Стратегічні пріоритети розвитку економіки України в умовах воєнного часу: відповідь на сучасні виклики. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2023. № 3 (50). С. 282–297. <https://doi.org/10.55643/fcapter.3.50.2023.4079>.
8. Державна служба статистики України : офіційний сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення: 03.12.2024).
9. Український ВВП за підсумком 2022 року впав на 29,2% – Мінекономіки. Інформаційне агентство УНІАН. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/vvp-ukrajini-za-pidsumkom-2022-roku-vrav-na-29-2-minekonomiki-12178173.html>. (дата звернення: 03.12.2024).
10. Дослідження стану бізнесу в Україні (червень 2023 р.). URL: <https://drive.google.com/file/d/1X4e53R9UZs7luXwAyPyOxrrAhhNy5rkL/view>. (дата звернення: 03.12.2024).
11. Стан та перспективи МСБ в Україні: результати дослідження. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/05/1/699634>. (дата звернення: 03.12.2024).
12. Українці у червні відкрили рекордну кількість ФОПів за останні три роки. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/fop-record-2023>. (дата звернення: 03.12.2024).
13. МСБ продовжують виплачувати зарплати та підтримувати ЗСУ попри зростання фінансових втрат. *Європейська бізнес асоціація* : офіційний сайт. URL: <https://eba.com.ua/msb-prodovzhuyut-vyplachuvaty-zarplaty-ta-pidtrymuvaty-zsu-popry-zrostannya-finansovyh-vtrat>. (дата звернення: 03.12.2024).

14. Дослідження стану бізнесу в Україні (березень–квітень 2023 р.). URL: https://drive.google.com/file/d/1l6_MoBlPd9Uh3c7bhLYMSXH4tL_iXhK/view. (дата звернення: 03.12.2024). **15.** Стан та потреби бізнесу в умовах війни: результати опитування в січні 2023 р. URL: <https://business.dia.gov.ua/cases/№vini/stan-ta-potrebi-biznesu-v-umovah-vijni-rezultati-opituvanna-v-sicni-2023-roku>. (дата звернення: 03.12.2024). **16.** Стан та потреби бізнесу в умовах війни: вересень, 2022. URL: <https://cid.center/state-and-needs-of-business-in-war-september-2022>. (дата звернення: 03.12.2024). **17.** Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану: Закон України від 30.06.2023 р. № 3219-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3219-20#Text>. (дата звернення: 03.12.2024). **18.** Мельник Т. Ю. Державна підтримка та стимулювання розвитку бізнесу в Україні під час дії воєнного стану. *Економіка, управління та адміністрування*. 2022. № 2 (100). С. 3–11. [https://doi.org/10.26642/ema-2022-2\(100\)-3-11](https://doi.org/10.26642/ema-2022-2(100)-3-11). **19.** Майже 55 тисяч бізнесів відсьогодні втрачають податкову пільгу. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/final-of-tax-exemptions>. (дата звернення: 03.12.2024). **20.** Експрес-оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. Аналітичний звіт. Київ: Програма розвитку ООН в Україні. 2022. 77 с. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-10/UA_Rapid_Assessment_of_War_on_MSMEs_in_Ukraine_0.pdf. (дата звернення: 03.12.2024).

REFERENCES:

1. Murovana T. O. Vitchyzniane pidpriemnytstvo v umovakh voiennoho stanu: osnovni tendentsii ta metody pidtrymky. *Ekonomika ta suspilstvo*. 2023. Vyp. 47. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-49>. **2.** Redziuk Ye. V. Stan, problemy i chynnyky halmuvannia rozvytku biznes-aktyvnosti v Ukraini. *Stratehiia ekonomichnoho rozvytku Ukrainy*. 2022. Vyp. 51. S. 35–49. <https://doi.org/10.33111/sedu.2022.51.035.049>. **3.** Bilovska O., Maistro R. Osoblyvosti pidpriemnytskoi diialnosti v umovakh voiennoho stanu v Ukraini. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu «Kharkivskiy politekhnichnyi instytut»*. *Ekonomichni nauky*. 2023. № 2. S. 50–54. <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2023.2.50>. **4.** Kazak O. O., Sulyma M. O. Transformatsiia biznesu v Ukraini za rik viiny. *Yevropeyskiy naukoviy zhurnal ekonomichnykh ta finansovykh innovatsii*. 2023. № 1(11). S. 140–150. <https://doi.org/10.32750/2023-0111>. **5.** Moskalenko O. Yak post-pandemichna ekonomika transformuietsia v povoiennu v Ukraini: vyklyky dlia ekonomichnoi polityky ta suspilstva? *Bezpieczny Bank*. 2022. № 86 (1). S. 9–32. <https://doi.org/10.26354/bb.1.1.86.2022>. **6.** Zolotova O., Ivanova V., Symak D., Kudinov O., Slavuta O. Ekonomika pidchas voiennoho stanu: problemy u shliakhy podolannia kryzy (ukrainskyi dosvid). *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky*. 2023. № 3 (50). S. 265–281. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.50.2023.4076>. **7.** Chernysh O., Kuryliuk Yu., Kolomiiets V., Tomchuk-Ponomarenko N., Savchuk A. Stratehichni priorytety rozvytku ekonomiky Ukrainy v umovakh voiennoho chasu: vidpovid na suchasni vyklyky. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky*. 2023. № 3 (50). S. 282–297. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.50.2023.4079>. **8.** Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy: ofitsiyniy sait. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення: 03.12.2024). **9.** Ukrainyskiy VVP za

pidsumkom 2022 roku vpav na 29,2% – Minekonomiky. Informatsiine ahentstvo UNIAN. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/vvp-ukrajini-za-pidsumkom-2022-roku-vpav-na-29-2-minekonomiki-12178173.html>. (data zvernennia: 03.12.2024).

10. Doslidzhennia stanu biznesu v Ukraini (cherven 2023 r.). URL: <https://drive.google.com/file/d/1X4e53R9UZs7luXwAyPyOxrrAhhNy5rkL/view>. (data zvernennia: 03.12.2024).

11. Stan ta perspektyvy MSB v Ukraini: rezultaty doslidzhennia. *Ekonomichna pravda*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/05/1/699634>. (data zvernennia: 03.12.2024).

12. Ukraintsi u chervni vidkryly rekordnu kilkist FOPiv za ostanni try roky. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/fop-record-2023>. (data zvernennia: 03.12.2024).

13. MSB prodovzhuiut vyplachuvaty zarplaty ta pidtrymuvaty ZSU popry zrostannia finansovykh vtrat. *Yevropeiska biznes asotsiatsiia* : ofitsiinyi sait. URL: <https://eba.com.ua/msb-prodovzhuyut-vyplachuvaty-zarplaty-ta-pidtrymuvaty-zsu-popry-zrostannia-finansovykh-vtrat>. (data zvernennia: 03.12.2024).

14. Doslidzhennia stanu biznesu v Ukraini (berezen–kviten 2023 r.). URL: https://drive.google.com/file/d/1l6_MoBlPd9Uh3c7bhLYMSXH4tL_iXhK/view. (data zvernennia: 03.12.2024).

15. Stan ta potreby biznesu v umovakh viiny: rezultaty opytuvannia v sichni 2023 r. URL: <https://business.dia.gov.ua/cases/Nevini/stan-ta-potrebi-biznesu-v-umovah-vijni-rezultati-opituvanna-v-sichni-2023-roku>. (data zvernennia: 03.12.2024).

16. Stan ta potreby biznesu v umovakh viiny: veresen, 2022. URL: <https://cid.center/state-and-needs-of-business-in-war-september-2022>. (data zvernennia: 03.12.2024).

17. Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakoniv Ukrainy shchodo osoblyvosti opodatkuvannia u period dii voiennoho stanu : Zakon Ukrainy vid 30.06.2023 r. № 3219-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3219-20#Text>. (data zvernennia: 03.12.2024).

18. Melnyk T. Yu. Derzhavna pidtrymka ta stymuliuвання rozvytku biznesu v Ukraini pid chas dii voiennoho stanu. *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*. 2022. № 2 (100). S. 3–11. [https://doi.org/10.26642/ema-2022-2\(100\)-3-11](https://doi.org/10.26642/ema-2022-2(100)-3-11).

19. Maizhe 55 tysiach biznesiv vidsohodni vtrachaiut podatkovu pilhu. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/final-of-tax-exemptions>. (data zvernennia: 03.12.2024).

20. Ekspres-otsinka vplyvu viiny na mikro-, mali ta seredni pidpriemstva v Ukraini. Analitychnyi zvit. Kyiv : Prohrama rozvytku OON v Ukraini. 2022. 77 s. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-10/UA_Rapid_Assessment_of_War_on_MSMEs_in_Ukraine_0.pdf. (data zvernennia: 03.12.2024).

Skakovska S. S., [1; ORCID ID: 0000-0002-3415-9613],
Candidate of Economics (Ph.D.), Associate Professor,
Trusik M. Y. [1; ORCID ID: 0009-0004-0223-0288],
Candidate of Economics (Ph.D.), Senior Lecturer,
Kozharko O. V. [1; ORCID ID: 0009-0005-9489-7588],
Master

¹National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

ANALYSIS AND ASSESSMENT OF THE FUNCTIONING OF SMALL AND MEDIUM BUSINESSES IN UKRAINE IN WAR CONDITIONS

One of the key indicators of Ukraine's economic potential is its business sector, which exerts a significant influence on all aspects of societal life. The development and stability of this sector serve as critical indicators of the country's resilience and prosperity, ensuring economic strength.

However, during the period of martial law, domestic businesses are suffering from the consequences of the full-scale war against our nation. Therefore, the analysis and assessment of the functioning of small and medium-sized businesses under wartime conditions is a highly relevant topic that encompasses numerous critical aspects as subjects of study.

From an economic perspective, martial law represents an unpredictable, unregulated, and challenging period that negatively impacts both societal development and the overall economic situation of the country. Ukraine, endowed with enormous potential in business and distinguished by its dynamic entrepreneurial spirit, is unfortunately facing unprecedented challenges posed by martial law and its devastating consequences.

In these difficult circumstances, business owners, entrepreneurs, companies, and enterprises face unpredictable risks and threats that demand immediate responses, innovative solutions, and state support.

Looking ahead to the future of business in our country, it is evident that its trajectory depends largely on the ability of businesses to overcome these challenges and adapt to new changes and realities. Decisions made during this period could significantly influence the future direction of development for both the business sector and the country as a whole.

Studying and researching the state of business during wartime is a timely and important task. It enables us to understand, track, and monitor the impact of military actions on the country as a whole, as well as on the economy and entrepreneurial activity. This approach allows for the identification and resolution of existing problems and obstacles created by the new conditions, which businesses and economic entities face.

Additionally, it provides an opportunity to establish conditions for overcoming challenges and revitalizing outdated capacities, paving the way for the country's successful and sustainable socio-economic growth.

Keywords: infrastructure damage; innovation activity; attraction of investments; state support; entrepreneurship development strategies.

Отримано: 19 листопада 2024 року
Прорецензовано: 24 листопада 2024 року
Прийнято до друку: 20 грудня 2024 року